

(LAPOK RÉGI ÉS ÚJ TÖRTÉNETÉBŐL)

7.

Az 1964. évi velencei műemléki világkongresszus után a „legilletékesebb” az olasz delegáció nálunk járt és a kongresszusnak a műemlékvédelemmel kapcsolatban megállapított irányelvei alapján a Várban végzett helyreállítási munkát példamutatónak ítélte.

Pedig sok vita közepette folytak az építkezések.

Viták egyébként mindig is voltak és nyilván lesznek is. Csupán egy, sok évtized előtti példa: a századforduló előtt Schulek Frigyes valahai Halászbástya-terve szerint István király szobra álló alak lett volna és nem szabad térségben helyezkedett volna el, hanem fedett csarnokban. De következtek az ellenvélemények, a többség győzött, Schulek engedett, István király lóra került.

Rezidencia

vagy kulturális központ?

A palota, a Várnegyed helyreállítása, újjáépítése körül már 1945-től sok és gyakran heves vita folyt. Az egyik első híradás, amely a Szabadság című lap 1945. október 23-i számában jelent meg:

„Mi legyen a Vár helyén?... Felbukkant az a gondolat is, hogy a Várpalota helyén alkossák meg Budapest Monte-Carlóját, vagyis a külföldiek vonzására alkalmas szórakoztatóüzemek egész sorát csoportosítsák itt... A főváros újjáépítési tervében a Vár egész területe úgy szerepelt, mint amit a földdel egyenlővé tesznek. Le akarják bontani a várbeli házakat, hogy az így felszabaduló területen egységes stílusú munkás-üdülőtelepet teremtsenek...”

Kossuth Népe, 1947. augusztus 30:

„A sokféle terv közül az látszik a legelfogadhatóbbnak: diplomatenegyedet szeretnénk itt létesíteni... A terv az, hogy ide könyvtárakat, múzeumokat telepítsünk, továbbá, hogy az épületek egy részét az államfő rendelkezésére bocsátanánk...”

A döntés sokáig várat magára. Mihályfi Ernő 1957. november 27-i cikkében így emlékszik vissza azokra az időkre: „Mi legyen a Várban? Először azt tervezték: a Vár kormányzati negyed legyen. Ezt, a személyi kultusz idejében és szellemében fogant tervet később elvetették, de új határozat nem született. A tervezés, amely az első elgondolás alapján megindult, sőt majdnem befejeződött, megállt, az elkészült tervek fiókba kerültek.” — Mihályfi Ernő ugyanakkor a korábbiaknál egyértelműbben — felújítja a javaslatot: „Legyen a Vár a kultúra vára.” A Népszabadság 1960. július 24-i száma így tekinti át ezt az időszakot: „Az építkezést 1954-ben teljesen leállították és a következő években is olyan jelentéktelen hitelkeret állt a palota-újjáépítés rendelkezésére, amelyből még a legszükségesebb állagbiztosításra sem jutott elegendő.” Döntés csak a konszolidáció után születik. „A Minisztertanács — írja a Népszabadság — 1958-ban utasítást adott az előkészítő munkák megkezdésére, és 1959-ben már élénk ütemben folyt a helyreállítás. Közmegelegedésre döntöttek a Várpalota rendeltetéséről is. A döntés szerint a királyok egykori várából a kultúra vára lesz.”

Így tisztázódott a legfőbb kérdés: a palota, a várkomplexum

rendeltetése. De volt egyéb vita is.

Legyen-e kupola a palotán vagy sem? (Külön vitát váltottak ki később a kupola arányai, formája.) Milyen legyen az utcák világítása? (Olyan javaslat is volt: legyen modern, ostornyeles.) Végül helyesen, a régi gázlámpa forma mellett döntöttek, persze elektromos berendezéssel. Beton vagy kocka fedje az úttestet?

Es a középületek? A régi honvédelmi minisztériumból néprajzi múzeum legyen? Vagy a várgondnokságot telepítsék majd oda? Vagy lebontsák? A karmelita-rendház—Várszínház épületében csaknem egy évtizeden át raktár volt, amelyet helyiség hiányában nem volt hová telepíteni. Ez a hosszú idő lehetőséget adott arra, hogy a Várszínház és a Színház-történeti Intézet csatát nyerjen és végül sikerrel pályázzon az épületre.

A Sándor-palota eleinte vallástörténeti múzeumként szerepelt a tervben, majd legújabbkori múzeumként. Kormányvendégház — ez a legutóbbi döntés.

Park: nem, sikló: igen

S közben még mennyi minden került napirendre: siklóépítés, igen vagy nem? Mi legyen a századforduló táján épült, építészeti értékeltelen és a világháború alatt szinte teljesen elpusztult épületekkel, például József főherceg palotájával? Lebontották, helyesen. E tekintetben nem volt ellenvélemény, de abban már igen, nem lehetett volna a lebontott palotától eltakart egykori Teleki-palotát átmenteni? Hogy mi kerül az egykori főhercegi palota helyére? Még bizonytalan. Parkosítsák, átmenetileg? Ez utóbbinak sok tekintélyes szakember ellentmond:

— A Vár zárt jellegű, nem illik ide park, de túl ezen: átmeneti jelleggel sehol sem helyes a park-építés, a gyerekek megszokják, hogy ott játszanak, az öregek, hogy ott sakkoznak, s amikor hosszabb idő múltán döntenek a park beépítéséről, természetes, hogy a lakosság tiltakozik.

Elkészült a tervezőkollektíva elképzelései szerint a palota duna homlokzata, tetőszerkezete, kupolája, szerkezetének több mint 90 százaléka. A Budapesti Történeti Múzeumot, a délikertert, a rondellát, a zárt udvarokat átadták a közönségnek. A lakónegyed helyreállítása lényegében befejeződött.

Nem fókusz határidőket, remélhetőleg nem sok év múltán beköltözhethet a palotába a munkásmozgalmi múzeum, a Nemzeti

Galéria és végül a Nemzeti Könyvtár.

Sikló? Tervezik. Meglesz. Nyitott liftek a Dózsa György térről fel a Várba? Még nem eldöntött.

Több mint másfél milliárd

A Vár helyreállítására, újjáépítésére eddig több mint másfél milliárd forintot fordított államunk. Tekintélyes összeg. Nyilván ezért is érzik a felelősök a felelősséget és ezért is szólnak bele, helyesen, a lakók is javaslataikkal.

A szakemberek, akikkel beszélgettem, azt is mondják, hogy így volt jó, viták közepette alakítani ki a végleges terveket, s hogy mi hová kerüljön a Várban, nem pedig azonnal, egy-egy javaslat napvilágra kerülése után nekivágni az építésnek. „Az ilyen, számunkra egészen újfajta munkához érlelési idő kellett, elvégre sosem terveztünk, építettünk királyi palotát.”

„Jól jöttek” tehát a viták, olykor még talán az is, hogy nem mindig volt elég pénz és építőipari kapacitás az azonnali realizáláshoz. De egyéb objektív okoknak is köze volt ahhoz, hogy a Vár-építés határideje újra és újra eltolódott. Ez a már említett világháborús „haszon”: az építkezések alatt bukkantak elő újabb és újabb középkori épületek, amelyekről le kellett fejteni az évszázadok során rájuk rakódott burkolatot, s csak azután tervezni arról, mi legyen a sorsuk az előkerült értékes épületeknek, tárgyakkal.

Mindezzel nem azt akartuk mondani, hogy nem lehetett volna valamivel kevesebb a vita és gyorsabb egyes épületek rendeltetésének meghatározása.

Vár-prognózis

Keresztessy István, az I. kerületi tanács főmérnöke (a régi és az újjászülető Vár alapos ismerője, egyike a Vár szerelmeseinek, aki e riportsorozat elkészítéséhez sok segítséget adott) néhány további kérdésemre ezt a felvilágosítást adja:

— A palotaegyüttest távfűtéssel látják el, ez a Dózsa térről vezet fel. A palotából a vezeték kiágazik a polgári negyedhez, itt körvezetékkel alkot, és erről, az újonnan építendő lakó- vagy középületek fűtését, illetve a régi középületek hőellátását fokozatosan lehet biztosítani. Ez nem minden régi épületnél valószínűsíthető, ezeket viszont fokozatosan gázfűtésre állítjuk át. A Mátyás-templom teljes belső restaurálása a Fővárosi Műemlék Felügye-

lőség programjában 1970-ben elkészült. A gyalogos- és a járműforgalom évekig nehezen bonyolódott le a Várban, mert 1965 óta nagyszabású közmű- és útkonstruktórt hajtottunk végre. Ma már az utak és terek 80 százaléka teljesen fel van újítva, úgy, hogy előzőleg a közműveket korszerűsítettük. A rekonstrukció 1971-ben fejeződik be. A közvilágítás korszerűsítése néhány hónap alatt, reméljük, teljesen befejeződik. A Hilton Szálló építkezésére talán már 1972-re számítani lehet, a negyedik ötéves tervben pedig sor kerül a még megmaradt néhány foghíj beépítésére.

Még van rom a palotában és közvetlen környezetében. De úgyszólván minden épületen folytatja a helyreállítást a Budavári Palota Beruházó Irodája a Középület-tervező Vállalat tervei alapján.

A Vár történelmi hangulata sok apróságból is tevődik össze. Nem utolsósorban ezek dicsérik a

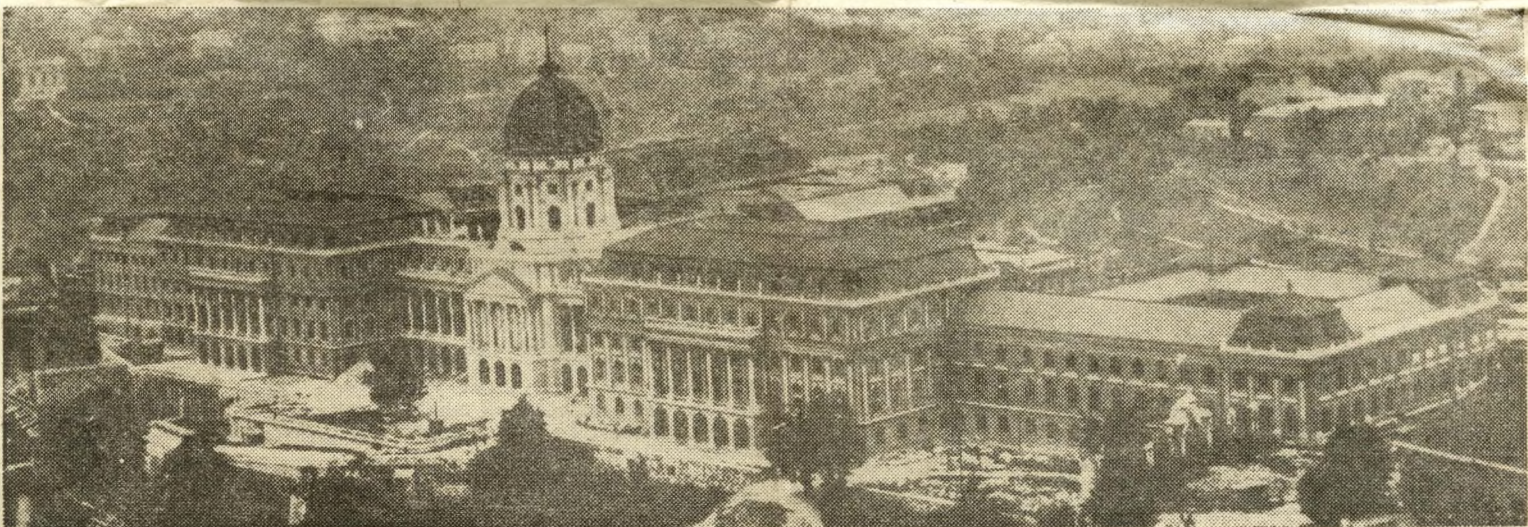
szakemberek. Még a 180 éves japán akácok is sikerült megmenteniük meg a Vár falain élő különleges sárga virágú oroszlanfajákat...

*

1942-ben két múzeum volt a Várban, s ezekben 9372 a látogatók száma, 1970-ben az egy várbeli múzeumnak 150 052 látogatója volt. A legutóbbi évben több mint egymillió külföldi vendég látogatott a Várba.

A viták ma már szinte minden tekintetben nyugópontra jutottak. Közmegelegedésre! A nagyszabású építkezés nyomán nemzetközi viszonylatban is imponáns létesítmény születik. A történelmi környezetben, a régi hagyományokat féltőn megőrizve a szocialista Magyarország a Várhegyen olyan kulturális központot épít, amely jogos büszkeséggel tölthet el mindnyájunkat.

György István
(Vége.)

Régi-új fényében ragyog a budai Várpalota.